

WSTĘP

Niniejsza publikacja jest kontynuacją tematyczną i chronologiczną wcześniejszej wydanej pracy pt. *Skandynawia powojenna w cieniu państwa opiekuńczego 1944–1975*, w której przedstawiłem dzieje odbudowy i przebudowy społeczno-gospodarczej oraz rozwoju życia politycznego i administracyjno-parlamentarnego krajów skandynawskich.

W najnowszej książce skupiłem się na analizie przebiegu wydarzeń politycznych i procesów społeczno-gospodarczych państw skandynawskich, poczynawszy od połowy lat 70. W czterdziestoleciu dziejów Skandynawii współczesnej szczególną uwagę zwróciłem na procesy i mechanizmy racjonalnie oraz pragmatycznie przyspieszonego rozwoju gospodarczego krajów skandynawskich, opartego na technologii zaawansowanej epoki informatyczno-postindustrialnej. Kraje skandynawskie w ostatnich 40 latach swych dziejów zabiegają o zachowanie polityki równowagi i stabilizacji, oscylując między znajdującym się w stanie kryzysu socjaldemokratycznym modelem państwa opiekuńczego a społeczno-ekonomicznymi zasadami neoliberalizmu epoki informatycznej. W nowych realiach geopolitycznych regionu bałtycko-skandynawskiego lat 90. XX wieku (rozpad ZSRR, zjednoczenie Niemiec) należało zrewidować i zmodernizować politykę neutralności (w przypadku Szwecji czy relacji fińsko-radzieckich) i częściowo politykę bezpieczeństwa Danii, Islandii i Norwegii w ramach NATO.

W kontaktach międzynarodowych, zarówno politycznych, jak i gospodarczych, Skandynawowie stają się coraz bardziej otwarci i proeuropejscy (Dania, Szwecja i Finlandia jako członkowie Unii Europejskiej), zglobalizowani w myśleniu i działaniu. W działalności polityczno-parlamentarnej socjaldemokraci skandynawscy tracą częściowo wpływy na rzecz partii konserwatywnych, ugrupowań populistycznych, a także innych „partyjek” o zróżnicowanym obliczu ideowym.

Opisując dzieje Skandynawii w latach 1975–2014, skoncentrowałem się również na aktywizujących się politycznie oraz społecznie ruchach masowych

(np. feminizm, organizacje młodzieżowe, ugrupowania ekologiczne). Wraz z napływem imigrantów przekonanie o jednolitości etniczno-kulturowej społeczeństw skandynawskich nie utrzymało się. Szwedzi, Duńczycy i Norwegowie coraz częściej są przekonani o multietniczności i multikulturowości swoich krajów oraz społeczeństw.

Krytyczne i obiektywne opisywanie dziejów Skandynawii ostatniego czterdziestolecia – z braku odpowiedniego dystansu czasowego – nie należy do spraw łatwych. Materiały publicystyczne oraz medialne, przekazywane na bieżąco, niekiedy z odmiennych pozycji ideowych, mają zróżnicowaną wartość poznawczą oraz naukową. Daleko bardziej wartościowe są dane statystyczne (np. z takich źródeł, jak: „The Economist”, „Nordic Statistical Yearbook”, „Le Monde diplomatique”, Eurostat) o gospodarce i życiu społecznym krajów skandynawskich. Ostatnio (2011 rok) wyczerpujące studium o kryzysie czy też dalszej żywotności państwa dobrobytu w krajach skandynawskich (głównie w Szwecji, Norwegii i Danii) wydał politolog W. Nowiak (zob. bibliografia), a zasygnalizować warto również kilka innych polskich prac, najczęściej pisanych z pozycji politologa, socjologa i etnografa (np. studia W. Anioła, T. Kowalaka).

W literaturze obcej (najczęściej skandynawskiej, angielskiej oraz niemieckiej) zmiany polityczne i dalsza postępująca modernizacja oraz globalizacja w życiu społeczno-gospodarczym przedstawiona została przez politologów i socjologów, takich jak: D. Arter, P. Abrahamson, G. Esping-Andersen, K. Heidar, M. Kautto, S. Kuhnle (zob. bibliografia).

Mniej natomiast przemianami politycznymi Skandynawii na przełomie XX i XXI wieku interesują się historycy dziejów najnowszych, chociaż i w tym zakresie są wyjątki. Historyk norweski F. Sejersted zajął się analizą porównawczą roli i funkcji norweskiej i szwedzkiej socjaldemokracji zarówno w XX wieku, jak też w ostatnich latach (zob. bibliografia). Ewolucję polityczną, ideową i społeczną w krajach skandynawskich przedstawili historycy duńscy (np. G. Brochmann, G. Esping-Andersen), szwedzcy (np. K. Åmark, K. Borevi, G. Gierner, W. Korpi, B. Rothstein) i norwescy (np. A.-L. Seip, T. Guldbrandsen, B. Furre, A. Hatland, K. Kjeldstedli). W ostatnich latach o dziejach Finlandii z przełomu XX i XXI wieku pisze B. Szordykowska, natomiast historycy fińscy większość swych prac publikują w hermetycznym dla polskiego czytelnika języku fińskim.

Konstrukcja pracy jest chronologiczno-rzeczowa. W każdym z rozdziałów przedstawione zostały dzieje polityczne i społeczno-gospodarcze przełomu XX i XXI wieku w poszczególnych krajach i społeczeństwach skandynawskich. Uznałem, że połowa lat 70. XX wieku to początek najnowszej historii tego regionu. Pomimo postępujących procesów skandynawskiej integracji,

uniformizacji oraz globalizacji (epoka rozwoju zaawansowanej technologii, postindustrializmu oraz informatyki), każdy z krajów regionu nordyckiego zachowuje odrębną tożsamość narodową i kulturową oraz własny model rozwoju społeczno-gospodarczego. Bieżące wydarzenia i procesy przedstawiłem w poszczególnych rozdziałach oraz podrozdziałach według przyjętego schematu: dzieje polityczne, polityka zagraniczna i polityka bezpieczeństwa, szeroko rozumiana polityka gospodarcza, program społeczny, podejście do handlu, związki regionu z Europą, wreszcie polityka migracyjna i narodowościowa oraz ruchy masowe.

W latach 1975–2014 wraz z procesami postępującego neoliberalizmu gospodarczego, modernizacją przemysłu, handlu, bankowości i rolnictwa skandynawskie „państwo dobrobytu” znalazło się w sytuacji kryzysowej jako nadmiernie zbiurokratyzowane, scentralizowane i zetatyżowane. W większości krajów skandynawskich droga do nowoczesności i zamożności była trudna. O wszystkich tych problemach mniej lub bardziej ważnych piszę w rozdziale pierwszym, w którym również zasygnalizowałem procesy modernizacyjne o charakterze cywilizacyjnym, przy równocześnie narastających aspiracjach narodowych Islandczyków, Farerów i Grenlandczyków.

W rozdziale drugim zwróciłem baczniejszą uwagę na ostatnie dziesięciolecie XX wieku. Rozpad państwowy ZSRR i zjednoczenie Niemiec uwarunkowały nowy układ sił politycznych w regionie bałtycko-skandynawskim i w Skandynawii Zachodniej (wpływy Stanów Zjednoczonych). W tym też dziesięcioleciu poszczególne kraje skandynawskie przeszły z kryzysowej sytuacji ekonomicznej (szczególnie w latach 1990–1993), być może poza Norwegią (tzw. boom ropośny), do społeczeństw wysoko rozwiniętych, zwłaszcza cywilizacyjnie – postindustrialnych oraz informatycznych.

W końcowym rozdziale omówiłem przebieg wydarzeń i procesów w krajach skandynawskich w pierwszym piętnastoleciu XXI wieku, koncentrując się na polityce wewnętrznej (układ sił polityczno-parlamentarnych i partyjnych) i rozwoju społeczno-gospodarczym, ponieważ w kontaktach międzynarodowych aktywność Skandynawów była znacznie słabsza. Niemniej jednak współczesna Skandynawia może zbyt ostrożnie, ale w sposób zorganizowany, systematyczny i racjonalny uczestniczy w międzynarodowej polityce, handlu i gospodarce (m.in. zwraca się uwagę na skuteczną konkurencyjność towarów, nowoczesnych technologii oraz dopływ kapitału).

Praca ma charakter historyczny, chociaż przedstawione w niej sprawy polityczne, państwowo-parlamentarne, gospodarcze i społeczne mogą wzbudzić zainteresowanie politologów, socjologów, publicystów i kulturoznawców.

Poznań, wrzesień 2014 r.